

Nr. 25 Brief van de minister van Justitie en Veiligheid

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 10 oktober 2024

Hierbij bied ik uw Kamer de jaarlijkse publicatie “Criminaliteit en rechtshandhaving 2023: Ontwikkelingen en samenhangen” – afgekort C&R 2023 – aan. C&R 2023 omvat de strafrechtsketencijfers inclusief de twee jaren van de COVID-19-pandemie, 2020 en 2021. C&R beschrijft de ontwikkelingen in de vorm van jaarcijfers. Wat zich aan ontwikkelingen afspeelt in de afzonderlijke maanden binnen het jaar blijft daarmee buiten beeld. Mogelijke verbanden met COVID-19 komen alleen aan de orde voor zover daar voldoende aanwijzingen voor zijn.

Criminaliteit en rechtshandhaving 2023

C&R is in 1999 door het WODC en het CBS opgezet. Sinds 2011 werkt de Raad voor de rechtspraak (Rvdr) aan deze publicatie mee en sinds de editie C&R 2020 ook de politie en het Openbaar Ministerie, waardoor de expertise verder is verbreed. Deze 22e editie – Criminaliteit en rechtshandhaving 2023 – brengt de periode 2013 tot en met 2023 in kaart. C&R beoogt ontwikkelingen in en samenhangen tussen criminaliteit en rechtshandhaving periodiek en systematisch in kaart te brengen. De publicatie biedt statistische informatie ter ondersteuning van de beantwoording van vragen op het gebied van criminaliteit en rechtshandhaving en is bedoeld als statistisch naslagwerk. Deze C&R 2023 editie is vergelijkbaar met de vorige editie en bevat kernstaten en figuren met daarbij bondige teksten. De onderliggende gegevens zijn in de vorm van Excel-tabellen digitaal te raadplegen via de website van het WODC, met daarin ook gegevens van vóór 2013.

Enkele bevindingen

De opstellers van het rapport hebben een selectie gemaakt van een aantal in het oog springende bevindingen.

De strafrechtketen voor misdrijven

De strafrechtketen voor misdrijven fungeert als een trechter: in elke fase van de keten vindt een selectieproces plaats. Slachtoffers ondervinden veel delicten, waaronder in 2023 bijna 6 miljoen traditionele delicten, zoals geweld, vernieling en vermogensdelicten. Slechts een deel daarvan wordt gemeld bij een opsporingsinstantie. Het grootste gedeelte van de misdrijfzaken stroomt de strafrechtketen in bij de politie. In 2023 werden door de politie 807.000 misdrijven geregistreerd. Overigens kunnen dit ook zaken zonder slachtoffer zijn. Een klein deel van de misdrijven stroomt via de bijzondere opsporingsdiensten of buitengewone opsporingsambtenaren direct in bij het Openbaar Ministerie. In

2023 heeft de politie ongeveer 257.000 verdachten geregistreerd, waarvan slechts een klein deel direct een sanctie krijgt, namelijk 5.000 in 2023 (strafbeschikking of Halt-verwijzing). De meesten stromen door naar het OM. Het OM kan een sanctie opleggen (51.000 in 2023 in de vorm van een transactie, strafbeschikking of voorwaardelijk sepot), seponeren of dagvaarden of oproepen (na verzet tegen een strafbeschikking). Als er wordt gedagvaard of opgeroepen, legt de rechter in de meeste gevallen een sanctie op (65.000 in 2023).

In de periode 2013 tot en met 2023 daalde het geschatte aantal door burgers ondervonden traditionele delicten met 29% terwijl de door de politie geregistreeerde criminaliteit met 27% daalde. In het laatste jaar (2022-2023) is de geregistreeerde criminaliteit vrijwel gelijk gebleven. Het aantal registraties van verdachten daalde in de periode 2013-2023 met 26% terwijl de instroom OM daalde met 15%. Ook in het laatste jaar (2022-2023) zien we een daling in het aantal geregistreeerde verdachten (-2%) en in de instroom bij het OM (-3%). Het aantal zaken waarin wordt gedagvaard of opgeroepen (na verzet tegen strafbeschikking) is in de periode 2013-2023 met 18% gedaald, maar in het laatste jaar (2022-2023) met 2% gestegen. Het totale aantal sancties, overeengekomen met/opgelegd door politie, OM en rechter daalde tussen 2013 en 2023 met 37%.

De strafrechtsketen voor misdrijven bij minderjarigen

Ook bij minderjarigen is er sprake van een selectie-effect in elke fase van de keten. In 2023 heeft de politie ongeveer 27.100 minderjarige verdachten geregistreerd, waarvan slechts een klein deel direct een sanctie krijgt, namelijk 5.100 in 2023 (voornamelijk Halt-verwijzing). Van de resterende verdachten stromen de meesten door naar het OM. Het OM kan een sanctie opleggen (2.500 in 2023 in de vorm van een transactie, strafbeschikking of voorwaardelijk sepot), onvoorwaardelijk seponeren of dagvaarden of oproepen (na verzet tegen een strafbeschikking). Als er wordt gedagvaard of opgeroepen, legt de rechter in de meeste gevallen een sanctie op (3.400 in 2023).

Het aantal registraties van minderjarige verdachten daalde in de periode 2013-2023 met ruim 34%. Deze daling is sterker dan die van de registraties van het totale aantal verdachten (-26%). Het aandeel minderjarige verdachten binnen het totale aantal verdachten nam af van 12% in 2013 naar 11% in 2023. In het laatste jaar (2022-2023) daalt het aantal registraties van minderjarige verdachten sterker dan het totale aantal verdachten (-7% tegen -2%). Bezien over de totale periode 2013-2023 daalde de instroom van minderjarigen bij het OM met 30%. In het laatste jaar (2022-2023) is de instroom bij het OM gestegen met 2% ondanks de daling van het aantal minderjarige verdachten. Het aantal zaken waarin wordt gedagvaard of opgeroepen (na verzet tegen strafbeschikking) is in de periode 2013-2023 met 29%

gedaald, maar in het laatste jaar (2022-2023) met 14% gestegen. Het aantal sancties van politie, OM en rechter tezamen daalde over de periode 2013-2023 met 49%.

De strafrechtsketen voor overtredingen

Het trechtereffect in de strafrechtsketen voor misdrijven is bij overtredingen minder goed zichtbaar. In 2023 werden 444.000 melding van overlast geregistreerd door de Politie. Hoeveel meldingen er bij andere instanties binnengekomen zijn is niet bekend. In totaal zijn er 219.000 sancties door de politie en de Rijksdienst voor het wegverkeer (RDW) opgelegd voor strafrechtelijke overtredingen. Het merendeel wordt met een transactie of een strafbeschikking afgedaan. Een deel stroomt door naar OM. Daarnaast kunnen bijzondere opsporingsdiensten of buitengewone opsporingsambtenaren ook overtredingen insturen naar het Openbaar Ministerie. De totale instroom bij het OM betrof in 2023 144.000 zaken. Het OM kan een sanctie opleggen (50.000 in 2023 in de vorm van een transactie, strafbeschikking of voorwaardelijk sepot), onvoorwaardelijk seponeren of dagvaarden of oproepen (na verzet tegen een strafbeschikking). Als er wordt gedagvaard of opgeroepen, legt de rechter in de meeste gevallen een sanctie op (44.000 in 2023). Naast de strafrechtelijke sancties zijn er in 2023 ook bijna 8,5 miljoen WAHV-beschikkingen opgelegd, wat een daling is van 18% ten opzichte van 2013, maar een stijging van 4% ten opzichte van 2022. Daarnaast zijn er in 2023 ook minimaal 31.000 bestuurlijke strafbeschikkingen opgelegd.

Het aantal geregistreerde strafrechtelijke overtredingen daalde in de periode 2013-2023 met 6%, hoewel het aantal meldingen van overlast sterk is gestegen (52%). Maar in het laatste jaar (2022-2023) was er een stijging van het aantal geregistreerde strafrechtelijke overtredingen (2%), terwijl de meldingen van overlast juist gedaald zijn (-4%). De instroom bij het OM steeg over de hele periode met 43% en in het laatste jaar (2022-2023) met 9%. Het aantal zaken waarin wordt gedagvaard of opgeroepen (na verzet tegen strafbeschikking) is in de periode 2013-2023 met 24% gestegen. In het laatste jaar (2022-2023) was de stijging 11%. Het aantal sancties van politie, OM en rechter tezamen daalde over de periode 2013-2023 met 17%.

Uitgaven aan sociale veiligheid

In 2023 is bijna 19 miljard euro uitgegeven aan sociale veiligheid, te weten alle activiteiten die tot doel hebben criminaliteit, verloedering en overlast te voorkomen of te bestraffen en onveiligheidsgevoelens weg te nemen. Gecorrigeerd voor inflatie is dit een stijging van 12% ten opzichte van 2013 en een stijging van 2% ten opzichte van 2022. Als wordt gecorrigeerd voor bevolkingsgroei dan laten de voor inflatie gecorrigeerde cijfers een stijging zien van 6% ten opzichte van 2013 en een stijging van minder dan 1% ten opzichte van 2022. Als wordt gecorrigeerd voor

de groei van de economie (i.h.b. bruto nationaal product) dan laten de voor inflatie gecorrigeerde cijfers een daling zien van 7% ten opzichte van 2013 en een stijging van 2% ten opzichte van 2022.

In tegenstelling tot het aantal personen/zaken/dossiers in de strafrechtsketen, vertonen de uitgaven aan sociale veiligheid meer een zandloperpatroon. Aan het begin en aan het einde van de keten zijn de uitgaven hoog, maar middenin zijn de uitgaven relatief laag. Het minst wordt echter uitgegeven aan slachtofferondersteuning. Maar de uitgaven aan slachtofferondersteuning hebben wel de grootste ontwikkeling doorgemaakt. De uitgaven aan preventie, opsporing, berechting en tenuitvoerlegging zijn in de periode 2013-2023 geleidelijk gestegen.

Tot slot

Beleid en praktijk zijn gediend met tijdige signalering van trends en ontwikkelingen in de criminaliteit. De publicatie van C&R is hierbij een belangrijke bron.

De minister van Justitie en Veiligheid,
D.M. van Weel